

SAKALYUK O. P. Diagnostics formation empathy culture of future teachers of initial school.

The article deals diagnostics formation empathy culture of primary school teachers, distinguishes levels empathy culture of the students and the criteria and indicators of formation of primary school teachers.

Keywords: *empathy focus, performance and level empathy culture.*

УДК 378.091.12.011.3-057:62/64]:7.012

Слабко В. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ З ОСНОВ ДИЗАЙНУ

У статті розглянуто питання доцільного використання організаційних форм навчання майбутніх учителів технологій з основ дизайну відповідно до дидактичних цілей освітнього процесу та індивідуальних можливостей студентів. Серед перерахованих форм автор акцентує увагу на лекції як такої, що виконує інформаційну, виховну та розвивальну функції, представлено види лекцій та їхні переваги.

Ключові слова: *організаційні форми навчання, лекція, дидактична мета, функції, пізнавальна діяльність, майбутні вчителі технологій.*

“Форми організації навчання (організаційні форми) – це зовнішнє вираження злагодженої діяльності вчителя й учнів, що здійснюється в певному порядку й режимі” [2, с. 519]. Вони мають соціальну обумовленість, виникають і удосконалюються у зв'язку з розвитком дидактичних систем. Організаційні форми навчання класифікуються за різними критеріями: кількістю учнів, місцем навчання, тривалістю навчальних занять тощо.

У межах різних організаційних форм навчання викладач забезпечує активну пізнавальну діяльність студентів, використовуючи фронтальну, групову й індивідуальну роботу.

Фронтальна робота передбачає спільну діяльність всієї групи: викладач для всієї групи викладає навчальний матеріал, ставить однакові задачі, а студенти вирішують одну проблему, опановують загальну тему. Фронтальна форма організації навчальної діяльності забезпечує загальне просування студентів у навчанні, проте вона не може бути універсальною, оскільки недостатньо враховуються специфічні особливості, рівень розвитку кожного студента.

При груповій роботі навчальна група поділяється на кілька колективів (бригад, ланок), які виконують однакові або різні завдання. Склад цих колективів, як правило, непостійний. Кількість студентів у групі залежить від поставленого завдання, але частіше середня кількість складає 3-5 осіб. Групова робота під час навчання дизайну застосовується, наприклад, при виконанні проекту дитячого ігрового майданчика. Групова робота створює сприятливі виховні можливості, привчає до колективної діяльності.

При індивідуальній роботі кожен студент отримує своє завдання, яке виконується незалежно від інших. Індивідуальна форма організації пізнавальної діяльності передбачає високий рівень активності і самостійності студента й особливо доцільна для таких видів робіт, в яких можуть яскраво виявитися індивідуальні особливості і можливості студентів. За однакових завдань навчання, підібравши систему завдань, що індивідуалізуються, можна відрегулювати темп роботи відповідно до особистих можливостей студентів.

Індивідуальна робота має особливе значення для формування потреби в самоосвіті і вироблення умінь самостійно працювати.

Фронтальна, групова й індивідуальна робота студентів використовується в різних організаційних формах навчання, оскільки створює різні можливості для реалізації освітніх, виховних і розвивальних функцій навчання. Вибір організаційних форм диктується особливостями навчального предмета, змістом навчального матеріалу, особливостями навчальної групи.

До організаційних форм навчання (види навчальних занять), які одночасно є засобами безперервного управління пізнавальною діяльністю студентів, відносять лекції, просемінари, семінари, спецсемінари, колоквиуми, лабораторні роботи, практикуми і спецпрактикуми, самостійну роботу, науково-дослідну роботу студентів, виробничу, педагогічну практики, курсове і дипломне проектування. Сукупність організаційних форм навчання в установах вищої професійної освіти досить специфічна.

Курсова система, прийнята у вищих навчальних закладах, характеризується суворим графіком навчального процесу з розподілом усіх дисциплін навчального плану, навчальної і виробничої практик, а також заліків і екзаменів за курсами і семестрами. Курсова система навчання передбачає різноманітність видів навчальних занять, що проводяться з різними за складом колективами студентів: лекції – з потоками (курсами) студентів; практичні, лабораторні, семінарські заняття – з групами і підгрупами студентів; спецсемінари, факультативи – з групами студентів, сформованими за інтересами; різні види практики – з окремо сформованими групами тощо.

Провідною ознакою класифікації організаційних форм навчання слугує їхня дидактична мета, яка визначається повнотою циклу педагогічного управління і керівництва навчальною діяльністю студентів. Цикл охоплює підготовку студентів щодо оволодіння новим матеріалом, засвоєння нової інформації, виконання вправ і вирішення задач для оволодіння уміннями і навичками, контроль і коректування.

Як правило, кожна організаційна форма навчання має кілька дидактичних цілей, проте серед них можуть бути виділені провідні. У них виражене головне призначення тієї або іншої організаційної форми, наприклад, лекції, яка дає змогу вирішити комплекс дидактичних цілей – виклад нових знань, їхню систематизацію й узагальнення. Проте провідна дидактична мета лекції – виклад навчальної інформації. На практичних

заняттях у студентів закріплюються і систематизуються знання, проте провідною дидактичною метою є формування практичних умінь.

Серед перерахованих форм роботи у ВНЗ найважливіша роль відводиться лекції.

Слово "лекція" походить від латинського "lection" – читання. Вона виконує три основні функції – інформаційну (повідомляє необхідні відомості), стимулюючу (викликає інтерес до теми), виховну і розвивальну (дає оцінку явищам, розвиває мислення). Іноді виділяють орієнтувальну, роз'яснювальну, переконувальну функції лекції. Незамінна лекція у функції систематизації і структуризації всього масиву знань з певної дисципліни [1].

За своєю структурою лекції можуть відрізнятися одна від одної. Все залежить від змісту і характеру матеріалу, що викладається, але існує загальний структурний каркас, що застосовується до будь-якої лекції. Перш за все, це повідомлення плану лекції і суворе його дотримання. У план включаються основні вузлові питання лекції, які можуть послужити для складання екзаменаційних білетів.

Традиційна лекція зазвичай називається інформаційною, маючи кілька різновидів.

Вступна лекція з дисципліни "Основи дизайну". Вона знайомить студентів з метою і призначенням курсу, його роллю і місцем у системі навчальних дисциплін. Далі дається короткий огляд курсу. У лекції ставляться наукові проблеми, висуваються гіпотези, окреслюються перспективи розвитку дизайну і його внеску в практику. У вступній лекції важливо пов'язати теоретичний матеріал з практикою майбутньої роботи майбутніх учителів технологій. Далі доцільно розповісти про загальну методикою роботи, ознайомити студентів з обов'язковим списком літератури, дати характеристику спеціальних і навчальних посібників, розповісти про інструменти і приладдя, необхідне для практичних занять, про екзаменаційні вимоги. Подібна лекція допомагає студентам скласти загальне уявлення про дисципліну, орієнтує їх на систематичну роботу над конспектами і літературою, знайомить з методикою роботи над курсом.

Оглядово-повторювальні лекції з основ дизайну, що читаються в кінці розділу, відображають всі теоретичні положення, що становлять науково-понятійну основу цього розділу, виключаючи деталізацію і другорядний матеріал. Це квінтесенція дисципліни.

Оглядова лекція. Це не короткий конспект, а систематизація знань на вищому рівні. Психологія навчання показує, що матеріал, висловлений системно, краще запам'ятовується, допускає більшу кількість асоціативних зв'язків. В оглядовій лекції слід розглянути також особливо важкі питання екзаменаційних білетів. Організовується і проводиться перед курсовим і дипломним проектуванням, перед підготовкою до державної атестації.

Розвиток вітчизняної освітньої системи, її гуманізація, тенденція до орієнтації на окрему людину, на реалізацію її творчих здібностей зумовили розробку і появу нових лекційних форм, таких, як проблемна лекція, лекція

удвох, лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція.

Нові варіанти подання лекційного матеріалу направлені як на інтенсифікацію навчального процесу, так і на розвиток особистісних якостей студентів.

Проблемна лекція з основ дизайну. На відміну від інформаційної лекції, на якій подається і пояснюється готова інформація, що підлягає запам'ятовуванню, на проблемній лекції нове знання вводиться як невідоме, яке необхідно "відкрити". Завдання викладача – створивши проблемну ситуацію, спонукати студентів до пошуків вирішення проблеми, крок за кроком підводячи їх до мети. Для цього новий теоретичний матеріал викладається у формі проблемної задачі. В її умові є суперечності, які необхідно знайти і вирішити. Під час та в результаті їх вирішення студенти отримують у співпраці з викладачем нове потрібне знання. Таким чином, процес пізнання студентів за цієї форми викладу інформації наближається до пошукової, дослідницької діяльності. Головна умова – реалізувати принцип проблемності при відборі та опрацюванні лекційного матеріалу, змісту та при його розгортанні безпосередньо на лекції у формі діалогічного спілкування. За допомогою проблемної лекції забезпечуються розвиток теоретичного мислення, пізнавального інтересу до змісту предмета, професійна мотивація, корпоративність.

При читанні лекції з теми "Форми. Формоутворення. Формоутворювальні чинники" студентам пропонуються такі питання:

1. Як зміниться форма виробу (наприклад, лампа, стілець) від вибраного матеріалу?

2. Як залежить форма предмета (наприклад, лампа, стілець) від умов його використання?

3. Чи залежить вибір матеріалу для об'єкта від умов експлуатації (наприклад, стілець для вітальні, для літнього кафе)?

Лекція-візуалізація виникла як результат пошуку нових можливостей реалізації принципу наочності. Психолого-педагогічні дослідження показують, що наочність не тільки сприяє успішнішому сприйняттю і запам'ятовуванню навчального матеріалу, але й дає змогу проникнути глибше в істотність пізнаваних явищ. Це відбувається за рахунок роботи обох півкуль, а не однієї лівої, логічної, що зазвичай працює при освоєнні точних наук. Права півкуля, що відповідає за образно-емоційне сприйняття інформації, яка викладається, починає активно працювати саме при її візуалізації.

Візуалізована лекція є усною інформацією, перетвореною у візуальну форму. Відеоряд, будучи сприйнятим і усвідомленим, зможе слугувати опорою адекватних думок і практичних дій.

Викладач повинен виконати такі демонстраційні матеріали, такі форми наочності, які не лише доповнюють словесну інформацію, але й самі виступають носіями змістовної інформації. Підготовка такої лекції полягає в реконструюванні, перекодуванні змісту лекції або її частини у візуальну

форму для демонстрації студентам через ТЗН або вручну (слайди, плівки, планшети, креслення, малюнки, схеми тощо). Читання такої лекції зводиться до зведеного, розгорнутого коментування підготовлених візуальних матеріалів, які повинні:

- забезпечити систематизацію наявних знань;
- забезпечити засвоєння нової інформації;
- забезпечити створення і вирішення проблемних ситуацій;
- демонструвати різні способи візуалізації.

Залежно від навчального матеріалу використовуються різні форми наочності:

- 1) натуральні (мінерали, реактиви, деталі машин);
- 2) образотворчі (слайди, малюнки, фото);
- 3) символічні (схеми, таблиці).

У візуалізованій лекції важливі: певна візуальна логіка і ритм подачі матеріалу, його дозування, майстерність і стиль спілкування викладача з аудиторією. Основні труднощі підготовки такої лекції полягають у розробці візуальних засобів і режисурі процесу читання лекції. Необхідно враховувати:

- 1) рівень підготовленості й освіченості аудиторії;
- 2) професійну спрямованість;
- 3) особливості конкретної теми.

Не увесь матеріал підходить для такої форми лекції, так само як і не всяка дисципліна. Проте елементи такої лекції можливі для будь-якого предмета. У цьому плані ілюстрацією такого методу є практично всі лекції з дизайну, що супроводжуються слайдами, коментарі до яких систематизують і поглиблюють текст інформаційної лекції (показ слайдів здійснюється під час лекції), і лекції з наочним демонстраційним і роздатковим матеріалом.

До наочних посібників слід віднести плакати; репродукції; діаграми; навчальні таблиці, що містять статичний образотворчий матеріал або рухомі елементи. У навчальних таблицях також вказані основні прийоми володіння інструментами і матеріалами графічного дизайну (наприклад, креслярські інструменти, пір'я, туш, сангіна, пастель).

У комплекс наочних посібників також входять об'ємні моделі (рекламні стенди, листівки об'ємні, фігурні, з елементами, що рухаються і обертаються); макети (буклетів, візиток, логотипів, емблем); кращі роботи студентів з різних тем; оригінальні й естетично оформлені дизайн-проекти різних років.

Використання сучасних технічних засобів навчання (відеомагнітофони, телевізори, комп'ютери з навчальними програмами) займає одне з провідних місць серед засобів, що сприяють активізації розумової діяльності студентів, розвитку їхніх пізнавальних інтересів, творчих здібностей, формуванню умінь самостійно поповнювати знання. Вони несуть велику інформативність, підвищують наочність навчання,

посилюють емоційність сприйняття навчального матеріалу, сприяють інтенсифікації педагогічної праці. Але ефективність використання ТЗН багато в чому залежить від того, наскільки методично грамотно і педагогічно виправдано вони включені в структуру занять.

Бінарна лекція з дизайну. Цей різновид лекції є продовженням і розвитком проблемного викладу матеріалу в діалозі двох викладачів. Тут моделюються реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома фахівцями. Наприклад, представниками двох різних наукових шкіл, теоретиком і практиком, прихильником і опонентом того чи іншого технічного вирішення тощо. Необхідно, щоб:

– діалог викладачів демонстрував культуру дискусії, спільного розв'язання проблеми;

– втягував в обговорення студентів, спонукав їх ставити запитання, висловлювати свою думку, демонструвати відгук на те, що відбувається.

Переваги такої лекції:

– актуалізація знань студентів, необхідних для розуміння діалогу й участі в ньому;

– створюється проблемна ситуація, розгортаються системи доказів;

– наявність двох джерел примушує порівнювати різні погляди, робити вибір, приєднуватися до того чи іншого з них, виробляти свій;

– виробляється предметне уявлення про культуру дискусії, способи ведення діалогу, спільного пошуку й ухвалення рішень;

– виявляється професіоналізм педагога, розкривається яскравіше і глибше його особистість.

Підготовка до лекції такого типу передбачає попереднє обговорення теоретичних питань плану лекції ведучими, до яких висуваються певні вимоги:

– у них повинна бути інтелектуальна й особистісна сумісність;

– вони повинні володіти розвиненими комунікативними вміннями;

– вони повинні мати швидку реакцію і здатність до імпровізації.

Використана література:

1. Педагогика : учебное пособие [для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей] / под ред. П. И. Пидкасистого. – М. : Педагогическое общество России, 2001. – 640 с.
2. *Подласый И. П.* Педагогика: Новый курс : учеб. [для студ. высш. учеб. заведений : в 2 кн.] / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. Изд.центр ВЛАДОС, 2002. Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.

СЛАБКО В. М. Организационные формы обучения будущих учителей технологий по основам дизайна.

В статье рассмотрен вопрос целесообразного использования организационных форм обучения будущих учителей технологий по основам дизайна в соответствии с дидактическими целями образовательного процесса и индивидуальными возможностями студентов. Среди перечисленных форм автор акцентирует внимание на лекции как таковой, что выполняет информационную, воспитательную и развивающую функции, представлены виды лекций и их преимущества.

Ключевые слова: организационные формы обучения, лекция, дидактическая цель, функции, познавательная деятельность, будущие учителя технологий.

SLAVKO V. M. The organizational forms of studies of future teachers of technologies from bases of design.

In the article the question of the expedient use of organizational forms of studies of future teachers of technologies from bases of design is considered in accordance with the didactics aims of educational process and individual possibilities of students. Among the transferred forms author accents attention on a lecture as such, that executes informative, educator and developing functions. The types of lectures and their advantages are presented.

Keywords: organizational forms of studies, lecture, didactics purpose, functions, cognitive activity, future teachers of technologies.

УДК 37.091.12:005.962.131]:001.8

Трофименко А. О.
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

ФІЛОСОФСЬКО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

У статті розглядаються основи вивчення педагогічного професіоналізму – уміння вчителя мислити та діяти професійно, що відповідає вимогам учительської професії, володіння необхідними засобами та методами, що забезпечують не тільки педагогічний вплив на студента, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість з ним. Для активного співробітництва зі студентами вчителю необхідна мобілізація інтелекту, волі, моральних зусиль, організаторського хисту та вміння оперувати засобами формування моральних, інтелектуальних та духовних засад у школярів та студентів.

Ключові слова: педагогічний професіоналізм, професійна компетентність, кредитно-трансферна система.

У контексті досліджуваної проблеми професійна компетентність вчителя передбачає наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок). Їх змістом є знання предмета, методики його викладання, знання педагогіки і психології. Особливостями професійних знань є їх комплексність (сформованість уміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії), особистісна орієнтованість (висловлення власної позиції, розуміння проблеми, своїх міркувань).

Актуальним є осмислення значущості навчальної компетентності студента в умовах переходу від класичної (інформаційно-репродуктивної) до особистісно орієнтованої професійної освіти, що орієнтує на особистісний досвід, власний стиль та методику інноваційної професійної діяльності фахівця. Фактично маємо здійснити перехід від освіти, основним суб'єктом якої є навчальна інформація, до освіти, основним суб'єктом якої є студент (як творець себе як особистості та власного професіоналізму).